

MERDEKA

och

ÖSTTIMOR

Information

Nr 16

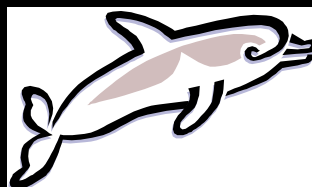
Xanana Gusmão besöker Sverige

Nyheter från Östtimor, Västpapua, Aceh och Indonesien

Redaktören har ordet	3
Östtimors grundlag i hamn	3
Presidentvalet ingen överraskning	4
Horta besöker Sverige	4
Diplomatutbildning i Uppsala	5
Årsmöten	6
Årsmötesuttalande	6
Xanana Gusmão besöker Sverige	7
Xanana hedersgäst på Stockholm International Forum	8
Försoning och nationsbyggande	8
Rättvisa eller försoning: en falsk motsättning	10
Lärarnas hus i Östtimor	11
Christian Consultation on East Timor	12
UNTAET:s efterträdare	15
Slut på kriget på Moluckerna?	16
Sharia tystar kvinnors röst i Aceh	16
Amnestys första besök i Västpapua	17
Militären inblandad i mordet på Theys Eluay	17
Internationell kampanj för Västpapua	18
Utvidgat självstyre införs i Västpapua	18
Kontras kontor vandaliserat	19
Bokrecensioner av Gabriel Jonsson	20
Fest 20 maj (ÖT´s självständighetsdag)	25
Akademiskt seminarium 21 maj	26

Merdeka & Östtimor Information

Merdeka & Östtimorinformation

Ansvarig utgivare:

Gabriel Jonsson &
Anders Uhlin

Gästredaktör:

Ann Larsson
ann_larsson74@hotmail.
com

Redaktionsadress:

Anders Uhlin
Tel 08-58588133
anders.uhlin@sh.se

Layout:

Mats Sjögren
mt.sjogren@telia.com

Adresser:

FFP, Föreningen ett Fritt
Papua

c/o Thomas Petersson
Holländargatan 21 B
111 60 Stockholm
Postgiro 419 12 84 - 1

Östtimor-Kommittén

Box 70 341
107 23 Stockholm
Tel 08-336247
Postgiro 181 92 - 5
tpollak@algonet.se

Tryckt av: FFSI Malmö

ISSN Nr: 1402-2559

Redaktören har ordet

Ett, två, tre, på det fjärde gäller det, på det femte ...ja, vaddå? Östtimors väg till självständighet skall nu fullbordas den 20 maj. Världens etablissemang anländer till självständighetsfesten i luftbro från Darwin, FN-flaggan halas och Östtimors egna firas. Party all night. Och sen kan vi leva lyckliga i alla våra dagar.

Självklart inte. Det är nu det stora arbetet måste påbörjas. Under de svåra ockupationsåren var inte kampen "a piece of cake", det är inte det jag säger. Men ni vet, Davids kamp mot Goliat och så vidare. Det vi står inför nu är en helt annan sak.

Det finns så många risker. Att den politiska ledningen faller offer för korruption och mygel, att det nya landet blir skuldsatt upp över öronen så Världsbanken måste gripa in och "strukturanpassa" Östtimor åt helvete. Eller att det blossar upp en inrikeskonflikt mellan tja, säg – det finns flera kandidater till en sådan. Störst är nog ändå fattigdomshotet och kvinnoförtrycket som tar sig oproportionellt stora uttryck.

Det är här vi kommer in. Sverige och andra länder får inte glömma bort Östtimor. Vi måste fortsätta stödja med bistånd och annat. Solidaritetsrörelsens uppgift är att se till att Sverige inte skiter i Östtimor nu när det är mer populistiskt och politiskt intressant att jaga terrorister.

UD:s Östtimorhandläggare gjorde en intressant markering som fäst sig vid mig: "Östtimorkommitténs solidari-

tet måste i framtiden gälla Östtimors folk, inte Östtimors politiska ledning." Så rätt, så rätt. Det är bara inte så enkelt, när Horta, Xanana, och alla de andra nu ledande politiska figurerna varit våra hjältar och våra romantiserade ikoner under så många år.

Jag tror att det är viktigare nu än någonsin för solidaritetsrörelserna att finna sin roll. Vi ska inte ge oss in i de politiska förvecklingarna, som nu mellan Gusmao och Alkatiri. Vi ska visa att vi står på folkets sida, vi ska kämpa mot korruption och maktmissbruk, mot fattigdom och våld mot kvinnor och barn, och för en rättvis och hållbar utveckling.

Såklart måste vi också kommentera den politiska utvecklingen i Östtimor. Presidentvalet är det inte så mycket att säga om. Däremot finns skäl att vara orolig för hur lagstiftningen kommer att se ut, om den nu ska bygga på konstitutionen som nyss antogs.

I första förslaget till denna stod bland annat att skyddet mot diskriminering även skulle gälla för homo- och bisexuella, och att staten och kyrkan skulle skiljas åt. Detta gladdde oss mycket – hur modernt var inte det? I den slutgiltiga versionen ändrades emellertid texten, och nu ser grundlagen ut som den bör för ett kvinnoförtryckande, fattigt, katolskt land. Inte särskilt upplyftande, med andra ord.

Så, som fotfolkets förespråkare måste Östtimorkommitténs budskap till Xanana, Horta och de andra ledarna bli: "Var på er vakt, vi kommer att kontrollera er!"

Ann Larsson

Östtimors grundlag i hamn

Processen som ledde fram till Östtimors första grundlag startades redan förra året, med valet till den konstituerande församlingen den 30 augusti. Denna 88-man starka församling fick 90 dagar på sig att författa en grundlag för landet. Visserligen tvingades man skjuta på deadline ett antal gånger, men nu är den i alla fall här: Östtimors grundlag!

Den konstituerande församlingen antog den i princip redan den 25 januari, och innan dess hade man ägnat lite mer än en månad åt att gå igenom artikel för artikel. Därefter skickades förslaget ut i landet för konsultation – 18 000 på indonesiska, 5 000 på portugisiska, 2 500 på engelska och hela 35 000 på tetum distribuerades. Den 2

mars mottog så "Systematiserings- och Harmoniseringskommittén" de 46 ändringar som samlats ihop från publika möten, från FN och från andra instanser.

Och äntligen, den 22 mars i år, ratificerades den 170-artikelbaserade grundlagen av den konstituerande församlingen. 72 röstade för, 14 mot, 1 avstod att rösta och en var borta. Var och en av alla de 88 medlemmarna i församlingen undertecknade däremot konstitutionen, och så gjorde även de bägge presidentkandidaterna; Xanana Gusmao och Francisco Amaral do Xavier.

Ann Larsson

Presidentvalet ingen överraskning

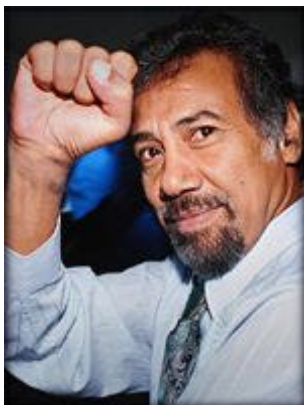
Kay Rala Xanana Gusmao valdes den 14 april med stor majoritet till Östtimors förste president.

Utgången var given från första stund – såklart Xanana skulle bli president. Som till för synes skull motkandiderade Francisco Xavier do Amaral, men naturligtvis beredde han inte gerillaledaren och ikonen Xanana Gusmao något reellt motstånd.

För er som varit aktiva i solidaritetsrörelsen för Östtimor ända från början känns namnen igen; Amaral var president vid tiden för Östtimors första självständighet: 28 november – 7 december 1975, i samma regering där Alkatiri (nuv. premiärminister) hade portfölj och José Ramos Horta var utrikesminister.

För att visa enighet snarare än rivalitet kom de båda kandidaterna arm i arm till valurnorna. Xanana med fru och son, och folket jublade. Amaral och Gusmao är gamla vapenbröder och partikamrater från gerillakrigets tid. Nu möts de igen, fast under andra förhållanden.

Detta är det tredje valet som FN arrangerar i Östtimor. Den 30 august 1999 höll UNAMET folkomröst-

ning och landet sattes i brand. Två år senare, samma datum 2001 höll UNTAET val till konstituerande församling under betydligt lugnare former och idag då presidentval.

Internationella observatörer vittnar om en rättvis kampanjperiod, fritt från korruption och valfusk, ett fredligt och enligt alla sätt att mäta ett val genomfört på korrekt sätt. Emellertid menade motståndarsidan att Gusmao gjorde fel när han valde att ställa upp som kandidat för ett antal småpartier, istället för att ställa upp som oberoende, något som Gusmao själv avfärdar som smågnabb. Amaral nominerades sitt eget ASDT (ett socialdemokratiskt parti) samt Parentil.

Båda kandidaterna har lämnat sitt moderparti, Fretilin. Det under 1975 regeringsbärande partiet förlorade många ledarfigurer under tidigt 1980-tal, efter det att gerillaledaren Lobato döddes och Xanana Gusmao tog över. För er som minns honom så bildade Carrascalao PSD – Partido Social Democrat, där även Horta sägs lägga sin tro. Xanana förblir oberoende, medan Amaral sålde sig till det radikala ASDT.

Ca 86 % av den röstberättigade befolkningen gick till valurnorna och Gusmao fick ungefär 82 % av deras röster.

Som första land kommer den nye presidenten att besöka Sverige, bara en vecka efter det att han valdes.

Ann Larsson

Horta besöker Sverige

På inbjudan av utrikesminister Anna Lindh besökte Östtimors utrikesminister, José Ramos Horta Sverige i mitten av mars.

Anledningen till besöket var att diskutera processen fram till självständigheten samt relationerna mellan Sverige och det självständiga Östtimor. Besöket omfattade möten med Anna Lindh, vice statsminister Lena Hjelm-Wallén, företrä-

José Ramos Horta

dare för Sida, Rädda Barnen, International IDEA, Olof Palmes Internationella Centrum samt intervjuer med medierna. Besöket uppmärksammades i Dagens Nyheter, radions P1 och i TV 2:s Aktuellt. I Hortas Sverige-program ingick även ett folkrörelsemöte med de organisationer i Sverige som arbetar med Östtimor: förutom Östtimorkommittén även Caritas, Kristna Fredsrörelsen och Lärarförbundet.

Folkrörelsemöte

På folkrörelsemötet hälsade Ann Larsson Horta välkommen på klingande tetum, vilket han uttryckligen starkt uppskattade. Horta tackade först för solidaritetsar-

betet under ockupationsåren, och exemplifierade hur viktigt det har varit för upplösningen av Östtimor-krisen 1999. Men han betonade att även de egna insatserna har bidragit till landets frihet. Fortsatt utländskt stöd är nödvändigt för att bygga upp demokratin och institutionerna i Östtimor. De nordiska länderna kan på detta område göra betydelsefulla insatser.

Stora mål

Horta underströk att det nu gäller för Östtimors ledning att styra landet så väl att man inte sviker alla de som kämpat för friheten. Om fem år skall fattigdomen, våldet och analfabetismen vara utrotade. Malaria och andra sjukdomar skall inte heller finnas och utbildningen skall ha förbättrats och alla människor ha fått tillgång till rinnande vatten. Åtminstone måste man ha detta som mål, menade han.

Bistånd från Sverige

Under mötet berättade också Östtimorkommittén om insamlingen till barnhemmet i Becora, Caritas om sina skolprojekt och Lärarförbundet om sina planer på att bygga ett lärarnas hus i Dili. Horta tackade för biståndet och berättade om sina talrika resor runtom i landet där han träffar många vanliga medborgare och därför väl känner till hur de har det. Många har det svårt och regeringen kan inte tillgodose alla behov. Horta berättade om sitt eget mikrokreditprogram, administrerat av Timor Aid, som bygger på prispengarna från Nobels fredspris 1996.

Enligt Horta vore det en katastrof om få människor i Östtimor skulle bli rika, så som fallet är i Indonesien och Nigeria. Korruption är ett ont arv från den indonesiska ockupationen som regeringen nu gör allt för att eliminera. Men korruption förekommer ändå på lägre nivåer i statsförvaltningen. Att utveckla ett starkt civilsamhälle med aktiva media är nödvändigt för att få bort korruptionen. Ett problem nu är att Östtimors journalister inte är professionella. Detta måste man göra något åt för att Östtimor inte skall gå samma öde till mötes som Papua Nya Guinea, Fiji och Nigeria.

Rättegångar i Indonesien

Horta betonade att det är ett mycket viktigt steg att Indonesien nyligen har inlett rättegångar mot de ansvariga för våldet år 1999. Det är ju första gången rättegångar hålls mot indonesiska militärer. Och när nu rättegångarna mest tack vare internationella påtryckningar väl har kommit i gång, måste något hända. Annars kommer ju Indonesien att få motta hård kritik från omvärlden. Horta menar att skälet till att rättegångarna inleddes just i mitten av mars är att samtidigt håller FN:s människorättskommission session i Genève och det gäller för In-

donesien att visa god vilja.

Det bekymrar Horta att rättegångarna bara omfattar tre distrikt i Östtimor, men med fortsatt internationell uppmärksamhet kan det bli en mer omfattande process. Det oroar honom också att få av de huvudansvariga för våldet från specialförbanden Kopassus kommer att ställas inför rätta medan polischefen får bli en syndabock. Men det finns tecken på att rättegångarna ända väcker stor oro bland de huvudansvariga för våldet. Ett exempel är att Horta nyligen under ett möte med milisledaren Basilio Araujo fick höra att den mest ökände milisledaren Eurico Guterres måste vara försiktig med vad han säger - annars löper han risk att dödas.

Vad göra nu?

Enligt Horta har Anna Lindh en positiv inställning till Östtimor. Horta menar att Sverige är en betydelsefull aktör internationellt. De två viktigaste insatserna för att stödja Östtimor är att i utrikespolitiken göra det till ett prioriterat land och att öppna en beskickning i landet. Om inte en ambassad upprättas, borde i alla fall ett Sida-kontor med full diplomatisk status upprättas - det vore bättre än med sidoackreditering från Jakarta. Andra länder som Norge skulle eventuellt kunna följa Sveriges exempel. Horta uttryckte stora förhoppningar att Norden som en rik och välutvecklad del av världen aktivt kan bidra till det fria Östtimors utveckling. När det gäller formerna för bistånd till Östtimor har landet nu svårt att sköta bilaterala kontakter och föredrar därför multilateralt bistånd.

Gabriel Jonsson

Diplomatutbildning i Uppsala

Nio diplomater från Östtimor besökte Sverige under två veckor i januari. De var inbjudna av institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet (UD och Sida finansierade utbildningen). Vid mötet med Östtimorkommittén presenterade kommittén sin verksamhet under åren och vi fick i gengäld information om det aktuella läget i landet. Besökarna uttryckte sin stora takksamhet över Östtimorkommitténs långvariga engagemang och sade att utan det internationella solidaritetsarbetet hade Östtimor inte ha kunnat bli självständigt. Det framkom också att fortsatt stöd är av yttersta vikt.

Gabriel Jonsson

Årsmöten

Östtimorkommittén och Föreningen ett Fritt Papua (FFP) höll båda årsmöten i Solidaritetsrörelsens Hus i Stockholm den 17 mars. Östtimorkommitténs styrelse är nu denna:

Ordförande Gabriel Jonsson

Kassör Tommy Pollák

Övriga styrelseledamöter

Hendrik Amahorseja, Eva Goës, Ann Larsson, Johanna Leander (ny), Anders Uhlin, Lennart Rohdin, som varit suppleant under verksamhetsåret 2001-2002, valdes till ständigt adjungerad styrelsemedlem.

Hela FFP:s styrelse valdes om:

Ordförande Anders Uhlin

Kassör, Thomas Pettersson

Övriga styrelseledamöter Hendrik Amahorseja, Daniel Kafiar, Ruben Maury

Efter årsmötena talade Kjell-Åke Nordquist, docent vid institutionen för freds- och konfliktforskning på Uppsala universitet, under temat "Försoning och nationsbyggande - erfarenheter från Östtimor" (se separat artikel).

Uttalande av Östtimorkommitténs årsmöte

Den 17 mars 2002 höll Östtimorkommittén årsmöte i Solidaritetsrörelsens Hus i Stockholm. Deltagarna ställde sig bakom följande uttalande.

Östtimor utropas den 20 maj till 2000-talets första självständiga land. Detta blir kulmen på den process som inleddes med folkomröstningen den 30 augusti 1999, i vilken 78.5% av väljarna röstade för självständighet. Östtimor står nu inför de svåra uppgifterna att komma över arvet av den indonesiska ockupationen som krävde 200.000 människoliv, d.v.s. 1/3 av den ursprungliga befolkningen, och att bygga upp ett nytt samhälle. Utgångsläget är dåligt – i våldsvågen efter folkomröstningen förstördes det mesta av infrastrukturen, husen och byggnaderna. 250.000-300.000 människor fördrevs eller flydde till Västtimor, där 50.000-100.000 av dem ännu

hålls kvar som en "gisslan."

Med denna bakgrund är det ytterst viktigt att arbeta för att sanningen bakom våldsvågen skall komma fram, att flyktningarna skall få återvända och att stöd skall ges till uppbyggnadsarbetet. Domar har hittills endast avkunnats mot elva östtimoresiska milismän; en för mord på en självständighetsanhängare och tio personer för brott mot mänskligheten i form av mord, tortyr och tvångsdeportationer. Ingen av de indonesiska officerare som den nationella kommission, vilken upprättades efter folkomröstningen för att utreda övergreppen, har utpekats som ansvariga för våldet har ännu ställts inför rätta. Det kan tyckas vara positivt att president Megawati Sukarnoputri kort efter sitt makttillträde i juli 2001 meddelade att en ad-hoc domstol skulle upprättas för att döma de ansvariga för massakrerna i Dili, Liquisa och Suai inför rätta. Domstolen har nyli-

gen inlett sitt arbete. Men med tanke på våldets oerhörda omfattning under år 1999 är det helt otillräckligt att bara ställa de ansvariga för dessa tre massakrer inför rätta. Det är också tveksamt huruvida denna ad hoc-domstol verkligen kommer att kunna skipa rättvisa, eftersom Indonesien till följd av svag politisk vilja, bristande lagstiftning och ett korrupt rättsväsende hitills varit oförmögert att ta itu med det rättsliga efterspelet till våldet. Om inte rättvisa skipas genom att de ansvariga för våldet ställs inför rätta och döms, kan en försoning mellan Indonesien och Östtimor ej ske. En internationell domstol blir i så fall den enda möjligheten.

Majoriteten av de östtimoresiska flyktingar som fanns i Västtimor 1999 har nu återvänt. Men att cirka 10% av Östtimors befolkning befinner sig i påtvingad exil är ett allvarligt hot mot det nya landet. Flyktinglägren i Västtimor utgör nämligen baser för de pro-indonesiska milisgrupper som härjade i Östtimor 1999. Milisgrupperna förhindrar flyktingarna att återvända, bl.a. genom desinformation. Utan en lösning av flyktingfrågan kan inte fred säkerställas i Östtimor till nackdel för uppbyggnadsarbetet.

Östtimor behöver kontinuerligt stöd från omvärlden för att skapa politiska institutioner och för att utveckla ekonomin.

Mycket återstår ännu att bygga upp efter förödelsen. Det gäller att utveckla en diversifierad ekonomi där jordbruk, fiske, turism samt olja och naturgas utgör en god utvecklingspotential. Biståndet måste ges på Östtimors egna villkor och inriktas på att skapa förutsättningar för en självgenererande utveckling.

Med detta som bakgrund uppmanar årsmötet den svenska regeringen:

att verka för att sanningen om våldet 1999 kommer fram och att de ansvariga ställs till svars i en internationellt erkänd opartisk domstol

att verka för att flyktingarna i Västtimor skall få återvända omedelbart

- att aktivt stödja ett fritt Östtimor

Xanana Gusmão besöker Sverige

Östtimors nyvalde president Xanana Gusmão besökte Sverige 21-24 april. Syftet var att delta i Stockholm International Forum, vars tema var "Sanning, försoning och rättvisa."

Besöket omfattade möten med stats-, utrikes-, bistånds- och demokratiministrarna, riksdagens talman, kungaparet samt företrädare för International IDEA och Sida. En presskonferens med Xanana ägde också rum. Ett möte hölls med Östtimorkommittén samt Caritas, Kristna Fredsrörelsen, Lärarförbundet och Röda Korset.

Mötet med Östtimororganisationer

Ann Larsson välkomnade Xanana på tetum och lämnade över blommor. Som gåva överlämnade Östtimorkommittén 500 US-dollar i Xananas namn till barnhemsinsamlingen.

Xanana tackade först de närvarande organisationerna för stödet till Östtimor under åren. Han betonade att fortsatt stöd är nödvändigt, och exemplifierade detta genom att säga att över 50% av befolkningen är under 20 år. Att ha en så ung befolkning är en stor utmaning som ställer stora krav på utbildningen. Problemen med utbildningen är störst på landsbygden, där det råder brist på såväl lärare som läroböcker. Utbildningsfrågan kommer att tas upp under Världsbankens donationsmöte för Östtimor som hålls i maj i Dili.

En uppgift för Xanana som president blir att var tredje månad kalla till möten med nationella och internationella NGO:s för att diskutera koordination av arbetsinsatserna och vilka prioriteringar som skall göras. Xanana uttryckte sin stora uppskattning över Östtimorkommitténs barnhemsinsamling.

Utbildning prioriteras

När det gäller utbildning menar Xanana att det på lång sikt är viktigast att prioritera grundutbildning. För dem som nu befinner sig i skolväsendet är dock det viktigaste att fastställa hur många ingenjörer, doktorer m.m. som behövs, eftersom det råder brist på yrkesutbildade människor. När den utländska närvaron minskar efter självständigheten kan det bli en ekonomisk recession i Östtimor. Men i så fall sjunker prisnivån, vilket innebär att östtimoreserna kan köpa fler varor till gagn för ekonomin. Enligt Xanana finns det nu varor som är tre gånger dyrare i Dili än i Darwin.

Östtimors sannings- och försoningskommission omfattar både dem som är för respektive emot landets självständighet och har i uppgift att hantera brott som begåtts på lokal nivå. Östtimors ledare arbetar aktivt för

att skapa goda relationer med Indonesien. Det finns fortfarande indoneser som ej accepterar Östtimors självständighet, men attityderna förändras. Relationerna länderna emellan skulle förbättras om de pro-indonesiska milisgruppernas aktioner upphörde och flyktingarna återvände. Gränskontakterna skulle underlättas. Och FN:s fredsbevarande styrkor, vilka nu kostar fem gånger mer än vad budgeten för återuppbyggnaden av Östtimor uppgår till, skulle ej behövas. När det gäller vilken inverkan Östtimors självständighet kan ha på Aceh och Västpapua sade Xanana att Östtimor skiljer sig från dessa konfliktområden genom att aldrig ha varit en del av Indonesien. Xanana är emot våld och för en fredlig lösning av konflikterna. Han menar att stöd från Östtimor till Aceh och Västpapua skulle underminera Östtimors position framöver.

Gabriel Jonsson

Xanana hedersgäst på Stockholm International Forum

"A sea of sadness washed over our shores". Så inledde Xanana sitt tal. Hans karisma och utstrålning drabbade åhörarna på Stockholm International Forum likt en svallvåg och tystnaden bredde ut sig i den stora salen så snart han började tala.

Med sin djupa basröst talade han om sitt Timor och om hur väl han känner till smärtan hos sitt folk. "Sometimes the pain is so overwhelming that talking about it is just another insult", sade han. Det här med försoning och rättvisa måste få ta tid och måste få ta sig olika skepnader för olika områden i världen.

För Östtimors del gäller det mer konkret för regeringen att formulera en nationell försoningspolicy, som kan verka som rättesnöre i det långa arbete som följer. Därefter är det viktigt att förövare och offer möts, tillsam-

mans med byråd eller liknande. Men det gäller att komma ihåg att detta bara är första steget på vägen.

Xanana fortsatte med att dra paralleller till Rwanda och andra ställen i världen som också upplevt djup ondska: "We are here to reflect the universality of pain. I have heard the same words from my brothers and sisters from other places in the world", sade han och nickade mot nästa talare, Ms Esther Mujawayo-Keiner, överlevande från folkmordet i Rwanda.

Nästan som en vädjan avslutade han sitt tal med att tala om hur viktiga de fredsbevarande styrkorna var för försoningsprocessen. Hoppas att det hörsammades av de många dignitärer som gästade konferensen och som också säkert har en fot in i FN:s slutna rum.

Ann Larsson

Försoning och nationsbyggande i Östtimor

Östtimorkommitténs årsmöte gästades av Kjell-Åke Nordquist från institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet.

Kjell-Åke Nordquist, som arbetat med frågor kring försoning och nationsbyggande i Östtimor, sade att de problem som den idag pågående försoningsprocessen arbetar med går tillbaka till 1974-1975. Den handlar om att få indonesienvänliga och självständighetsförespråkare att kunna hantera sina olika uppfattningar efter polariseringen under folkomröstningen 1999. Men motsättningen är densamma som 1975.

Nyckeln till en försoningsprocess ligger på lokal snarare än på central nivå: till följd av Östtimors bergiga terräng kunde Indonesien och Portugal inte nå ut i de avlägsna byarna i dalar mellan bergen. Ockupationen trängde inte ända ner på den mest lokala nivån, utan där fick de traditionella samhällsmekanismerna vara kvar. Dessa kan nu användas i försoningsprocessen.

Försoning har däremot varit en nationell fråga, den gällde som sagt förhållandet mellan de politiska grupper som hade olika uppfattning i frågan. Försoningsprocessens kärnfråga är hur de människor som var för respektive emot Östtimors självständighet skall kunna leva tillsammans; hur skall man skapa tillit och respekt efter allt som hänt, inte bara under tre svarta veckor i september 1999, utan ända sedan 1975? Det gäller att återupprätta relationerna mellan dessa två grupper och det kan inte bara ske genom att be varandra om förlåtelse.

Kjell-Åke Nordquist

Processen mot självständighet

Kjell-Åke kom in i förhandlingsprocessen till följd av FN-samtalen under 1990-talen om Östtimors framtid, samtal som inte bara skedde officiellt på några platser i Österrike, utan som också ledde till informella möten på olika håll.

Samtalen i Österrike ledde till att en informell studiegrupp bildades i Östtimor (East Timor Study Group - ETSG) för att diskutera formerna för nationsbyggande. Flera universitet, i bl.a. Sverige, USA och Australien, samarbetade med ETSG i seminarier om olika framtidsperspektiv.

CNRT

Efter folkomröstningen den 30 augusti 1999 bröt våldet ut på Östtimor och all dialog var bruten. I oktober kunde Kjell-Åke besöka Östtimor och fick i november till stånd de första kontakterna mellan CNRT och pro-autonomigrupperna, i och med en serie möten i Singaporé och Japan, finansierade av Sida. En del möten var ganska lyckade. En grund lades bland annat till att upprätta en sannings- och försoningskommission, en idé som CNRT senare anammade under våren år 2000. I slutet av 1999 kunde moderata ledare för pro-autonomigrupperna återvända till Östtimor och under år 2000 besökte milisledare Östtimor. I National Consultative Council ingick även medlemmar av pro-autonomigrupperna tidigt. Den gemensamma autonomifronten i folkomröstningen är nu splittrad mellan moderata krafter, vilka är för att samarbeta med CNRT och den nya regeringen, och hårdföra grupper vilka motsätter sig ett samarbete.

Hur skapa försoning?

Det viktigaste försoningsinstrumentet på Östtimor är den nybildade kommissionen för återvändande, sanning och försoning. Den skall sörja för att historien blir känd - allt som skett sedan 1974/75 av politiska brott skall kommissionen försöka samla vittnesmål om. Kommissionen är ingen domstol. Allvarliga brott kommer att dömas enligt gällande lag i vanliga brottmålsprocesser. Mind-

re allvarliga brott, däremot, skall kunna behandlas i traditionella konflikthanteringsformer, framförallt den traditionella badame-processen, som kan lösa konflikter på bynivå.

Får be om ursäkt

Den innebär att förövare och offer möts inför byhövdingarna - liurai - vanligen under ett par dagar. Hur allvarligt det begångna brottet är avgör vilken insats som förövaren och hans/hennes familj skall göra för att återställa harmonin i gemenskapen. Detta är en traditionell form för att kunna återföra personer som hamnat utanför den lokala gemenskapen. Om det sker inom ramen för försoningsprocessen skall förövaren inte bara gå igenom badame-processen utan också be om ursäkt, avsäga sig våld som politisk metod och göra en insats för att reparera skador efter kriget. Därefter kan den utvidgade badame-processen registreras hos den lokala domstolen och räknas då som ett fullgott sonande av gamla försyndelser.

FN:s politik i försoningsfrågan har allmänt varit att man inte kan påtvinga Östtimor försoning. Kjell-Åkes uppgift är därför att försöka få östtimoreserna till den punkt där de själva kan försonas. Försoning är alltså en svår och utdragen process.

Den komplicerade politiska situationen just nu i Östtimor är en svårighet, genom att det är svårt för milisledarna i Västtimor att veta vilka motparter de kan tala med. Just nu pågår presidentvalskampanj liksom förberedelser inför självständigheten. Dessutom skall parlamentet finna sin form. En del "okända" problem har dykt upp också. Kjell-Åke exemplifierade med den föga kända uppgiften att det finns 5.000-6.000 flyktingar från Östtimor på Sulawesi som vill åka hem direkt och ej via Västtimor.

Kjell-Åke berättade avslutningsvis att den indonesiska armén väntas öka bevakningen längs gränsen inför den 20 maj. Det finns även uppgifter om att indonesiska officerare och pro-autonomigrupper har planer på att underminera Östtimor framöver. Enligt rykten finns det redan nu indonesiska militärer på plats i Östtimor.

Gabriel Jonsson

Rättvisa eller försoning: -en falsk motsättning

De senaste 30 åren har ett stort antal länder genomgått en demokratisering och diktaturer har störtats.

När ett land övergår från militärdiktatur till civilt styre måste den nya regimen ta ställning till hur man ska behandla sina företrädare. I diskussionen hörs ord som "rättvisa" och "försoning", men vad betyder de och vilken betydelse får vägvalet för demokratiseringsprocessen? Dessa är en del av de problem som Östtimor möter på sin väg från indonesisk provins via tillfälligt FN-protectorat till full självständighet. En teoretisk utgångspunkt är att den nya regeringens förhållningssätt till den tidigare regimen brott får betydelse för den demokratiska konsolideringen; bekräftandet av en demokratisk kultur.

Var hamnar Östtimor med sina speciella förutsättningar på en skala där ytterpunkterna skulle kunna vara å ena sidan att döma den tidigare regimen i domstol och å andra sidan att ingenting görs för att ställa de ansvariga för nästan 25 års kränkningar av östtimoresernas mänskliga rättigheter till svars?

Att hantera det förflutna

Ett land som har allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter bakom sig måste på något sätt hantera detta. Vid hanterandet av den före detta regimen finns det flera möjliga förhållningssätt. Å ena sidan betingas dessa av den avgående regimen bibehållna styrka och å andra sidan den nya regeringens val av strategi. Att tala om "rättvisa" och "försoning" är problematiskt. Båda är mångtydiga begrepp som inte är ömsesidigt uteslutande och kan få olika betydelse beroende på vilka värderingar som läggs i dem. "Försoning" beskrivs som en process av överenskommelse mellan tidigare antagonistiska grupper, att kunna leva tillsammans utan att nödvändigtvis bli vänner. Att förknippa begreppet med nationell enighet är kontroversiellt eftersom motsatta värderingar samexisterar och konflikter är oundvikliga. Mer genomförbart är kanske samexistens, rättsstat, respekt för oliktankande samt frånvaron av tvång och våld.

Östtimor en viktig symbol

Framförallt sedan de första bilderna från det ockuperade Östtimor kom ut i början av 1990-talet har frågan engagerat en rad grupper och personer över hela värld-

den. Särskilt kritiker av den amerikanska utrikespolitiken har använt Indonesiens förtryck av Östtimor som ett exempel på USA:s val att stödja den starka makten i regionen istället för att värna ett litet folks mänskliga rättigheter. Många små och stora organisationer har arbetat med att uppmärksamma världen på de övergrepp som begåtts av Indonesien, som exempel kan nämnas den svenska Östtimorkommittén som följt och bildat opinion kring frågan.

Östtimor har alltså i många läger kommit att bli någon sorts symbol, en symbol för gräsrötskamp; för stora maktars hänsynslösa förtryck och för en omvärlds passivitet och tysta medgivande. Samtidigt som det blivande landet är i ett viktigt skede av sin demokratisering, då olika intressen står mot varandra, ska också sägas att det finns omedelbara problem som den östtimoresiska befolkningen har att hantera, till exempel försörjning och infrastruktur.

Försoning inte detsamma som att glömma

Idén om mänskliga rättigheter har kanske blivit viktigare i den internationella debatten men man bör också diskutera dess begränsningar och den i bästa fall halvhjärtade efterlevnaden. Det är dock inte längre legitimt för en regering att helt hänsynslöst kränka befolkningens mänskliga rättigheter. Demokratiseringsprocesser är i gång på många håll i världen och staternas suveränitet är på väg att inte längre vara absolut.

Frågan om rättvisa och försoning har därmed blivit högst aktuell och livligt debatterad. Mats Holmberg i DN (10/3 2002) behandlar frågan i artikeln "Försoning före hämnd" där han jämför störtade latinamerikanska diktaturer med bland annat Östtimor. Holmberg menar att det råder en "evig motsättning mellan världssamfundets krav på rättvisa och hemmaopinionens önskan om försoning". Detta är en förenkling. Synen på "världssamfundet" och "hemmaopinionen" som enhetliga aktörer missar en del poänger. Man kan ifrågasätta Holmbergs slutsats om att de latinamerikanska samhällena försonats till följd av att amnesti givits åt de ansvariga militärerna. Detta faktum skulle snarare kunna betyda att de forna militärjuntorna och deras anhängare fortfarande besitter viss makt. Försoning, menar jag, bör inte ses som detsamma som att glömma det förflutna och gå vi-

dare. Det är heller inte säkert att rättvisa, i bemärkelsen fällande domar för högt uppsatta militärer, kommer att leda till den försoning som eventuellt är en förutsättning för demokrati i Östtimor. De sanningskommissioner vars arbete noggrant följs kanske kan ses som ett "försonande" sätt att hantera det förflutna och samtidigt blicka framåt.

Rättvisa inte detsamma som hämnd

Den dömande rättvisa som Holmberg tycks syfta på är alltså inte en okontroversiell lösning på alla problem. FN brukar visserligen vilja att brott mot mänskliga rättigheter utreds och bestraffas, först och främst med nationella medel. Däremot är det inte säkert att alla medlemsstater står bakom sådana krav. Några av de starkaste staterna i FN; USA, Storbritannien och Australien har exempelvis stött Suharto-regimens våld på Östtimor utan att ingripa. Ett problem med domstolar är svårigheten att avgöra vem som bär det största ansvaret; de som utförde övergreppen, de som beordrade dem eller de som möjliggjorde dem? I Holmbergs artikel och i många andra sammanhang beskrivs rättvisa, lite slarvigt, som detsamma som hämnd. Denna syn är inte förenlig med rättsstatstänkande.

Ett samhälle byggt på medkänsla

Förståelsen av "rättvisa" och "försoning" kan fördjupas med hjälp av nyckelorden "döma", "glömma" och "förlåta". Maktrelationen mellan olika grupper är en viktig faktor. Det vore att hårddra att säga att den före detta

regimens anhängare tycker att man bör "glömma" medan motståndsrörelsen säger "döma". Tillsättandet av en sanningskommission kan i detta fall ses som en kompromiss. Rättvisa kan eventuellt skipas utan domstol men inte utan att sanningen kommer fram. Det kan vara svårt att försonas om inte rättvisa skipas men rättvisa i betydelsen hämnd kan förvärra konflikter. Både Östtimors nyvalde president Xanana Gusmão och José Ramos Horta har poängterat behovet av att avhålla sig från att hämnas, detta för att skapa enighet och bygga ett samhälle på medkänsla.

Mänskliga rättigheter som vapen

Även om en ny "kultur" baserad på mänskliga rättigheter skapar och skapas av en internationell solidaritetsrörelse innehåller frågan om rättvisa och försoning även andra aspekter. Länder som befinner sig i en demokratiseringsprocess är skådeplatsen för en kamp i det civila samhället, en kamp där begreppen rättvisa och försoning mycket väl kan användas som medel. Hanterandet av det förflutna dikteras i hög grad av de styrkerelationer som råder i nuet.

Det är troligt att det arbete som lagts ned av organisationer som Östtimorkommittén haft betydelse för utvecklingen på Östtimor. När nu Östtimor efter 450 års kolonisation och nästan 25 års ockupation äntligen får sin självständighet den 20 maj 2002 så har demokratiseringen i världen trots allt tagit ett litet, men viktigt, steg framåt.

Johanna Leander

Lärarnas hus i Östtimor

Under Lärarförbundets årliga internationella konferens i Södertälje för ABI-regionen togs det formella beslutet om ett nytt spännande solidaritetsprojekt, nämligen byggandet av ett "Lärarnas hus" i Östtimor.

Vi har en längre tid funderat över ett nytt projekt efter framgångarna med vårt sjuåriga skolbänksprojekt i Ghana som bl. a. resulterade i nära 6 000 tvillingbänkar till fattiga landsbygdsskolor.

Efter att under drygt ett år ha sonderat möjligheterna

för att kunna bistå våra kolleger i Östtimor på något sätt, så fick nu de internationellt ansvariga från de olika lokalavdelningarna ett konkret projektförslag presenterat för sig. Projektet har växt fram via Lärarförbundet centralt och personliga kontakter och möten inom vår världs-international, "Education international".

Målsättningen är att gå tillväga på samma sätt som vid våra tidigare projekt. Det vill säga att försöka få de olika lokalavdelningarna att genom olika aktiviteter bidra med fem kr. per medlem och år. Då vi är i runda tal närmare 33 000 anslutna lärare i ABI-regionen, så kan det ju bli en del.

Eftersom våra kunskaper om Östtimor har varit en smula bristfälliga, så är vi tacksamma för de intressanta föredrag vi fått oss till livs under våra konferenser genom Gabriel Jonsson och Ann Larsson från Östtimorkommittén.

Vi fick först den historiska bakgrunden av Gabriel för ett år sedan, och nu i år, en färsk och frisk skildring av Anns tio månader långa vistelse i Östtimor. Den berörde oss alla starkt.

Då Anns föredrag blev avslutningen av vår konferens i år, kändes det som ett avstamp mot något nytt och

spännande. Jag tror att alla deltagarna reste hem med både glädje och inspiration till sina lokalavdelningar.

Vi ser verkligen fram emot arbetet som ligger framför oss, och vill tacka för hjälp och stöd vi fått och får från Östtimorkommittén.

Med önskan om fortsättning på vårt samarbete och ett lycka till med barnhemmet.

Hälsningar. från Internationella gruppen, Lärarförbundet genom Thomas Johansson.

Katolskt möte om Östtimor i Antwerpen

Catholic Institute of International Relations (CCIR), som är baserat i London och som arbetat med Östtimorfrågan sedan 1975, arrangerade i december förra året det tolfte mötet (det första hölls 1985) för Christian Consultation on East Timor (CCET) i Antwerpen. Syftet var att diskutera upprättandet av en internationell domstol för Östtimor.

Östtimor representerades av Manuel Abrantes från Justitia et Pax-kommissionen. Ytterligare cirka 15 personer deltog i mötet, varav de flesta kom från europeiska länder men några även var från Australien och Nya Zeeland.

Manuel Abrantes presentation

Fred råder nu i Östtimor. Att upprätta polisiära och militära styrkor längs gränsen mot Västtimor är en viktig uppgift. Att garantera säkerheten för enklaven Oecussi i Västtimor efter Östtimors självständighet den 20 maj blir en svår uppgift. Indonesiska fiskebåtar tar sig nu lätt in i vattnen kring Oecussi, men kanske går detta att hindra framöver. För att förebygga incidenter längs gränsen mellan Öst- och Västtimor är det nödvändigt att skapa goda relationer till Indonesien. Därför måste gränsposterna från 1958 bytas ut och den till följd av säkerhetsläget avstängda vägen mellan Öst- och Västtimor öppnas.

Valet till en konstituerande församling den 30 augusti gick lugnt till väga. Men Manuel uttryckte oro för att friktioner om hur makten framöver skall fördelas kan ut-

lösa inbördes strider. Problemet finns redan nu: en del tidigare Falintilsoldater, som ej blivit utvalda till East Timor Defence Force men har kvar sina vapen, har i år ingått en allians med partiet RDTL i Aileu och där bildat ett nätverk mot Xanana och UNTAET. Vidare finns det spänningar mellan moderata och radikala anhängare till Fretilin som segrade i valet. Och genom att Östtimor saknar erfarenhet av demokrati tar det förstås tid att införa det.

Försoning viktig

Enligt Manuel är försoning nödvändig för uppbyggnaden av det självständiga Östtimor, både inom landet och gentemot Västtimor. Genom att uppnå försoning kan latent konflikter i Östtimor förebyggas. En sannings- och försoningskommission (Truth, Reception and Reconciliation Commission; TRRC) har nyligen upprättats. Dess uppgift är att ta itu med mindre allvarliga brott begångna under den indonesiska ockupationen och att sprida information till åklagarna, om förövarna så medger. Den maximala strafftiden är fem år.

Ett försoningsprojekt pågår i Aileu med stöd från bl.a. Sida. Manuel berättade att nuntien i Jakarta och två biskopar från Västtimor i januari besökte Östtimor för att träffa kyrkofolk. Budskapet efteråt var att Östtimor måste öppna sig för flyktingar från Västtimor och att den katolska kyrkan måste stödja försoningsprocessen. Xanana anses vara en förutsättning för att uppnå försoning: att välja honom till president nästa år bedöms nödvändigt för att flyktingarna skall återvända. Försoning är viktig i ett läge då det efter ockupationen finns hämnd-

begär inom befolkningen. Även frustrationen över de dåliga sociala förhållandena utgör en grogrund för hämndaktioner.

Tre orosmoment

Manuel underströk slutligen att tre orosmoment för Östtimors katolska kyrka och JP-kom-mission är att våldskulturen fortfarande är stark, att mark- och egendomsfrågor är ett oerhört svårt problem och att det är svårt för kyrkan att veta hur den skall agera för att upprätta en internationell domstol för Östtimor. De nuvarande mark- och egendomslagarna bygger på indonesisk lag. Oklarhet råder om vilka ägandeförhållanden som gällde under både det portugisiska och det indonesiska styret. Vad gäller domstolsfrågan är ett problem den svaga inhemska juridiska kompetensen. Det är heller inte lätt att komma åt de generaler som befinner sig i Indonesien.

Problem med transporter

I Dili finns det nu många taxibilar, vilket skapar trafikchaos. Många taxibilar, liksom flera andra varor, är andrahandsvaror. Allmänna transporter är ett problem. Att installera telefon är dyrt. Manuel underströk att Oecussi med en befolkning på 50.000 invånare är ett osäkert område. Det finns ingen reguljär båtlinje, vilket gör det svårt att ta sig dit. Transportproblemen försvårar boskapskötseln som är basen för områdets ekonomi.

Mindre stöd till milisen

Ett omskolningsprogram av f.d. Falintil-soldater pågår nu. En olöst fråga är hur man skall ta hand om Falintils kvarvarande vapen. Inga milisattacker har ägt rum längs gränsen under de senaste tre månaderna. Den indonesiska militärens stöd till milisen minskar nu. Det finns folkliga kontakter mellan Östtimor och Indonesien i Västtimor. Gränshandeln äger rum under fredliga förhållanden. En risk är emellertid att de indonesiska specialförbanden Kopassus iscensätter provokationer i samband med handeln.

TRRC kommer att börja arbeta i januari 2002. Till skillnad från förebilden Sydafrika kommer amnesti ej att utfärdas. TRRC kommer att komplettera det bristfälliga rättsväsendet. Det kan vara värdefullt för CCET att samarbeta med den asiatiska biskopskonferensen för att stärka solidaritetsarbetet för Östtimor.

Catherine Scotts presentation

Catherine Scott från CIIR berättade att man sedan sex år stött Östtimors kvinnor. Eftersom kvinnorna deltog aktivt i frihetskampen, vill de nu ha inflytande över uppbyggnadsarbetet. Ett problem för att uppnå detta är att

varken de manliga politikerna eller FN betraktar kvinnors samhällsposition som en särskilt viktig fråga. Ändå har UNTAET satt upp en avdelning för genusfrågor. Paraplyorganisationen REDE (portugisiska för nätverk) höll ett kvinnomöte i juni år 2000, varefter den sista CNRT-konferensen tog upp kvinnofrågor. Trots dessa initiativ finns det ingen katolsk kvinnoorganisation.

Genom att CIIR uppmuntrar amerikanska och brittiska kvinnoorganisationer att bjuda in östtimoresiska kvinnor till sina möten, deltog två kvinnor i en kvinnokonferens i Rom i mars. Internationella möten kan påverka situationen i Östtimor: i Rom antogs en resolution mot bl.a. våld i hemmet som är ett stort problem i Östtimor.

Krav på parlamentsplatser

Inför valet den 30 augusti kämpade REDE för att kvinnor skulle erhålla 30% av platserna i parlamentet, ett förslag som dock ursprungligen kom från National Council. Målet uppnåddes ej, men 24 av de 88 mandaten (26%) gick till kvinnor. Inga av de sex oberoende kvinnliga kandidaterna valdes dock in, vilket utgör en lärdom inför framtiden.

Kvinnofrågorna

CIIR sände en delegation till valet. Delegationen undersökte särskilt kvinnofrågor med hjälp av bl.a. intervjuer. Partierna nominerade kvinnor i olika grad, men generellt sett var andelen relativt hög. Catherine berättade att det råder rivalitet mellan kvinnoorganisationerna och att de landsbygdsbaserade menar att Dili dominerar för kraftigt. Hon sade också att historiska frågor dominerar människors politiska syn mer än framtidsfrågor. Helhetsintrycket var att det finns hopp inför framtiden för kvinnofrågor, även om det är långt kvar till jämställdhet mellan könen.

Sieneke Martin från Caritas Australia kompletterade bilden genom att säga att en stor olöst fråga är kvinnors arvsrätt vad gäller mark och egendom. Prostitutionen som uppstått under UNTAET-styret skapar problem med HIV-aids. Det är svårt att bekämpa HIV-aids bl.a. därför att sex är en tabufråga i det strängt katolska Östtimor.

John Scott-Murphys presentation

John Scott-Murphy från Caritas Australia talade sedan kring frågan om att upprätta en internationell domstol för Östtimor. UNTAET:s mandat omfattar att undersöka brott mot mänskligheten, inklusive att upprätta en domstol för detta ändamål. För att undersöka brott begångna under UNTAET och dess föregångare UNAMET

(UN Assistance Mission in East Timor) har en Serious Crimes Unit (SCU) etablerats. Bristande politisk vilja har dock varit ett hinder för SCU att arbeta effektivt, liksom den höga omsättningen av personal. Dess kapacitet har därför ifrågasatts av de anställda. Men undersökningar av 10-15 våldsfall under 1999 pågår. Det finns en domstol i Dili som kan åtala låga officerare och en brottsdomstol som kan åtala indonesiska officerare om dessa bara framträder.

Internationella domstolar

John underströk att brotten i Östtimor 1999 till skillnad mot den föregående ockupationsperioden även omfattade brott mot det internationella samfundet. Indonesien följde ju inte säkerhetsrådets resolution som gjorde landet ansvarigt för säkerheten inför folkomröstningen. Enligt John finns det en legal grund och bevismaterial för att döma de ansvariga för våldet under år 1999. Underlaget är dock svagare för perioden 1975-1998. John menar att en internationell domstol måste omfatta både Östtimor och Indonesien. Han sade vidare att en del indonesiska officerare som låg bakom våldsvågen i Östtimor efteråt har fått nya befattningar i Aceh och Västpapua.

För 5-10 år sedan ansågs det omöjligt att upprätta en internationell domstol för det f.d. Jugoslavien. Tack vare idogt politiskt arbete etablerades dock en sådan domstol av FN:s säkerhetsråd. Domstolen har åtalat flera officerare samt ex-president Slobodan Milosevic - i hans fall för folkmord.

Ingenting tyder på att Indonesien är på väg att upprätta en domstol för att döma de skyldiga för våldsvågen i Östtimor under år 1999. Att många asiatiska länder, liksom Bush-administrationen, är emot att en internationell domstol upprättas för Östtimor gör också det rättsliga efterspelet till 1999 års våldsvåg komplicerat.

Enligt John måste försoning och rättvisa uppnås parallellt i Östtimor. Befolkningen vill att rättvisa skipas men det gäller att uppnå rättvisa på rätt sätt. Många bybor såg bara milismän som dock var organiserade av indonesiska officerare. Det går därför inte att lägga skulden endast på milismännen. John menar vidare att NGO-möten i Östtimor är en metod att samla ihop uppgifter men ej ett sätt att upprätta en inhemsk domstol. Domstolväsendet dras nu med svåra problem, så som att finna juridisk expertis och tolkar.

Adrien Zollers presentation

Adrien Zoller från International Service of Human Rights i Genève berättade sedan att världssamfundet sedan 1990-talets början verksamt har bidragit till att en internationell kriminallag utarbetats. Kriminallagen om-

fattar både humanitära lagar och människorättslagar (MR). Vad gäller MR-lagarna måste brotten för att inkluderas vara allvarliga och omfattande samt omfattas av 1947 års Nürnbergstribunal. Genom att flera länder har infört internationell jurisdiktion kan indonesiska officerare arresteras under resor, om de har gjort sig skyldiga till brott mot mänskligheten i Östtimor.

Att upprätta en internationell lag för Östtimor vore ett steg framåt för att främja global rättvisa. Brotten ägde rum under utländsk ockupation. Och Indonesien bröt mot internationell lag även före 1999 genom att inte följa säkerhetsrådets resolutioner från 1975 och 1976 med krav på en reträtt från Östtimor. Eftersom Indonesien inte uppfyllt sina utfästelser att upprätta en domstol för Östtimor och indonesiska officerare ej kan dömas i Östtimor, måste en internationell domstol upprättas. En internationell domstol för Östtimor kan upprättas genom att mandatet för domstolarna för Jugoslavien och Rwanda utökas. Ett hinder för att upprätta en domstol för Östtimor är att stormakterna är emot, eftersom de själva skulle kunna bli offer för domstolen.

Frågor

Förmågan att driva igenom internationell jurisdiktion är avhängig den nationella lagstiftningen. I Belgien måste någon lämna in ett åtal mot en förbrytare, varefter en belgisk domstol kan kontakta Interpol. En svårighet för internationella domstolar är hur man skall fastslå kommandokedjan, alltså vilka personer som är ansvariga för de undersökta brotten. Kofi Annan har ej ännu berört upprättandet av en internationell domstol för Östtimor i FN:s säkerhetsråd. Frågan togs emellertid upp av NGO:s under Världsbankens givarmöte för Östtimor i Canberra i juni 2001, men UNTAET-chefen Sergio de Mello stoppade diskussionen med (den gängse) motiveringen att Indonesien skall sköta processen.

Hur agera framöver?

Medel och strategier för arbetet för att upprätta en internationell domstol för Östtimor diskuterades sedan. Samarbete mellan kristna organisationer och MR-grupper är ett sätt att bedriva lobbying. Mera konkret enades vi om att utarbeta ett uttalande att presentera vid Världsbankens givarmöte för Östtimor i Oslo 11/12-12/12, som jag senare var med om att skriva. Vi talade också om att ställa krav till UNHCHR (United Nations High Commissioner for Human Rights) på en deadline för att ställa de ansvariga indonesiska officerarna för våldet i Östtimor 1999, som pekades ut i den nationella undersökningskommitténs rapport från januari 2000, inför rätta. Vi diskuterade även aktioner inför självständighetsdagen 20 maj.

Uttalande till Världsbanken

Mot bakgrund av att så litet konkret gjorts i Indonesien för att ta itu med det rättsliga efterspelet till 1999 års våldsvåg i Östtimor kom uttalandet, som kan erhållas från undertecknad, att innehålla krav på att sätta en deadline för Indonesien att sätta i gång en rättsprocess senast i juli 2002, att förstärka SCU och att förstärka rättsväsendet i Östtimor. Uttalandet välkomnar upprättandet av TRRC och uppmanar världssamfundet att driva de tre uppräknade kraven även efter den 20 maj. Krav ställs vidare på att Indonesien skall kompensera Östtimor som land för förstörelsen och gottgöra anhöriga till offer för våldet under år 1999 och att milisgrupperna i Västtimor måste avväpnas, liksom alla väpnade grupper i Östtimor. Elva kristna organisationer undertecknade uttalandet, däribland Kristna Freds från Sverige - jag ingår ju även i Kristna Fredsrörelsens Östtimorutskott.

Söndagens program

Efter lördagens intensiva arbete var huvuduppgifterna på söndagen att finputs uttalandet, att diskutera andra idéer från lördagen, givarmötet i Oslo samt Oecussi-frågan. En livlig diskussion fördes om uttalandet, som också är tänkt att fungera som en basis inför fler aktiviteter framöver. Förutom Oslo-mötet enades vi om att lägga fram uttalanden vid fyra tillfällen. Det första är UNCHR-sessionen i mars-april. Det andra är självständighetsdagen 20 maj. Det tredje är mötet South East

Asian Committee for Advocacy håller i juli samtidigt som Association of South East Asian Nations möts. Det fjärde är Asia-Europe Meeting i Köpenhamn i september. Vi diskuterade även möjligheterna att anordna andra aktiviteter vid dessa tidpunkter.

Att bygga upp igen

Nya frågor för CCET att driva är kvinnornas situation och att påverka Oecussis säkerhetsläge. Manuel lade till säkerhets- och transportproblemen även husbeståndet. För att bygga upp efter förstörelsen 1999 har skog huggits ner med erosionsproblem som följd. Han nämnde också att det är dyrt att bygga tak av zink. Vi fick veta att under givarmötet i Oslo institutionsbyggande kommer att tas upp, liksom den finansiella situationen. Det underströks att Östtimor måste stödjas via bistånd och ej via lån, så att landet inte hamnar i samma skuldfälla som många andra fattiga länder.

Gudstjänst

Mötet avslutades sedan med en kort gemensam gudstjänst. Sammanfattningsvis gav CCET 12 en mycket god bild av den aktuella situationen i Östtimor och av hur det fortsatta arbetet för att upprätta en internationell domstol skall läggas upp.

Gabriel Jonsson

UNTAET:s efterträdare

Den 20 maj, då Östtimor blir självständigt, lämnar också FN:s övergångsregering UNTAET plats för en ny mission. Namnet på denna är i skrivande stund inte klart, men

den kommer att ledas av en indisk diplomat, Kamalesh Sharma som nu är Indiens FN-ambassadör.

Kamalesh Sharma

Det blir ingen lätt uppgift, särskilt med tanke på att den förre missionschefen, Sergio de Mello från Brasilien var så populär. Utnämningen har också kritiserats av premiärminister Alkatiri, som

menar att Indien inte är intresserat av Östtimor på samma sätt som Brasilien var, som också är ett portugisisktalande land. Östtimor kan inte räkna med stora donationer från Indien, med andra ord.

Internationella experter engageras

Den nya missionen kommer med all säkerhet stanna kvar i landet i tre år, meddelade FN:s generalsekreterare Kofi Annan vid en pressträff och den kommer dels att verka inom den civila sektorn, med uppemot 300 internationella experter, dels inom den militära och polisiära sektorn. Östtimors försvar anses inte vara fullt operationsdugligt förrän år 2004 och fram tills dess försvaras Östtimor av fredsbevarande styrkorna.

Ann Larsson

Sharia i Aceh tystar kvinnors röst

Acehprovinsen, som ligger i norra delen av ön Sumatra, är rik på olja och naturgas.

Sedan slutet av 1970 har det pågått en väpnad konflikt mellan GAM (Gerakan Aceh Merdeka) och den indonesiska militären, där GAM kämpar för att Aceh skall blir ett fritt och självständigt land.

Det sägs att GAM har starkt stöd bland befolkningen i Aceh, och att de betraktas som den politiska rörelse som kämpar mot orättvisor i människors dagliga liv.

Regeringen i Indonesiens ser GAM som en farlig organisation som terroriserar befolkningen i Aceh och hotar landets sammanhållning och därför måste elimineras.

Tusentals drabbas

Jakartaregimen skickar tiotusentals soldater till regionen med uppdrag att utrota GAM. Den väpnade konflikten som pågår mellan Indonesiska militären och GAM har förorsakat tusentals människoliv och ytterligare

hundratusentals har förlorat sina egendomar och/eller blivit flyktingar. Nästan dagligen kommer nyheter från Aceh om människor som dödats i kriget. Liksom i alla krig, drabbas barn och kvinnor i Aceh hårdast.

Efter viss påtryckning från utlandet har Indonesiens regering accepterat att samtala med GAM, och under beskyddet av Internationella Röda Korskommittén har samtal arrangerats i Genève. Det finns inga klara uppgifter om resultatet av dessa förhandlingar.

Religiösa lagar

Majoriteten av Acehs befolkning är muslimer. Från och med den 15 mars i år har Jakartaregimen tillämpat Sharia Islam (Islamiska lagar) i Aceh. Bland annat måste kvinnor måste täcka huvudet med "jilbab" och namnsyltar på kontor måste skrivas med arabiska bokstäver.

Omedelbart efter att dessa regler trädde i kraft kom fördömanden från GAM:s ledning. Fördömanden kom också från kvinnoorganisationer i Aceh och andra organi-

sationer. Suraya Kanaruzzaman, en ledande gestalt i kvinnoorganisationen "Aceh Flower" säger: "Sharia i Aceh tystar kvinnors röst".

Hendrik Amahorseja

Slut på kriget på Moluckerna?

Konflikten mellan muslimer och kristna på Moluckerna som pågått sedan januari 1999 har orsakat en tragedi för befolkningen, både materiellt sett och i människoliv räknat. Ungefär 15 000 människor har dödats och 1/5 del av provinns befolkning, d.v.s. 500 000 människor har flytt och sprids nu över Indonesien och till viss del även i Australien.

De muslimska fundamentalisterna såsom "Laskar Jihad Ahlus Sunnah Wal Jamaah", under ledning av Jaffar Umar Talib, en veteran från kriget i Afghanistan, hotar att fortsätta kriget. De säger: "Utan rättvisa för muslimer blir det ingen fred".

Men denna hotelse om att fortsätta kriget har ignorerats av den muslimska majoriteten på Moluckerna, vilka är de som har förhandlat med de kristna. I början av mars i år resulterade förhandlingarna i ett avtal om fred och försoning. Avtalet har accepterats av befolkningen på båda sidor, och kriget ser antligen ut att få ett slut.

Hendrik Amahorseja

Militären inblandad i mordet på Theys Eluay

Allt talar för att det var indonesisk militär som utförde mordet på Theys Eluay. Fortfarande är dock omständigheterna kring mordet höljt i dunkel.

Theys Eluay var ordförande i den nationella papuanska rådgivande församlingen PDP, och en av Västpapas mest framträdande politiska ledare.

Den elfte november förra året påträffades den 64-åriga västpapuanen död i sin minibus efter att han dagen innan ätit middag med indonesisk militär. Mordet väckte, även internationellt, stor uppmärksamhet och genast riktades misstankar mot den indonesiska militären. Misstankar som nu förefaller vara högst rimliga. Efter att kategoriskt förnekat någon som helst inblandning i mordet, så medgav den indonesiska militären nyligen att den verkligen är inblandad på ett eller annat sätt. Med största sannolikhet så var det personal från specialstyrkan Kopassus som utförde mordet.

Frågan är dock vad som var drivkraften bakom gärningen.

Skogindustrin inblandad

Var det verkligen ett politiskt mord? Vissa uppgifter, som bland annat framförs i den ansedda indonesiska tidskriften Tempo samt den australiensiska dagstidningen The Australian, gör gällande att inblandning i skogsavverkning och affärer kan ha varit drivkraften bakom mordet. Den indonesiska militären är sedan länge känd för sina nära kopplingar till skogindustrin i Västpapa, och Theys Eluay var en man med allt större inflytande när det gäller markfrågor. Enligt John Rumbiak, en av Västpapas ledande människorättsaktivister, hade Eluay inte bara nära kontakter med inflytelserikt folk inom skogindustrin utan tog också emot pengar från dem. Den minibus Eluay påträffades mördad i var till exempel en "gåva" från ett av Västpapas största skogsföretag.

Undersökning pågår

En nationell undersökningskommission, utsedd av president Megawati Sukarnoputri, ser för tillfället över omständigheterna kring mordet. Flera papuanska organisationer anser att kommissionen är partisk, och skulle istället ha velat att en internationell kommission skulle ha tillsatts.

Thomas Petersson

Amnestys första besök i Västpapa

Människorättsorganisationen Amnesty International har för första gången gjort ett officiellt besök i Västpapa. På uppmaning av det indonesiska utrikesdepartementet tvingades Amnestygruppen att lämna området tidigare än planerat. Besöket ägde rum i månadsskiftet januari-februari. Syftet med resan var att träffa lokala papuanska frivilligorganisationer och studera situationen när det gäller mänskliga rättigheter. Rundresan fick dock ett abrupt slut sedan indonesiska UD krävt att Amnesty skulle lämna området, eftersom man ansåg att organisationen gjorde undersökningar kring mordet på Theys Eluay.

Situationen har blivit värre

Lucia Withers från Amnestys huvudkontor i London var en av de tre Amnesty-medarbetare som reste runt i Västpapa. Hon är bekymrad över utvecklingen i området.

"Situationen har försämrats de senaste 18 månaderna", säger hon till The Australian.

Amnesty vill inom kort återvända till Västpapa för att fördjupa organisationens kunskaper om situationen i området.

Thomas Petersson

Utvidgat självstyre införs i Västpapua

Den lag om utvidgat självstyre i Västpapua som det indonesiska parlamentet klubbade igenom den 22 oktober 2001 håller nu på att genomföras. Frågan är om den speciella form av självstyre som gäller för Västpapua kommer att räcka för att dämpa den våg av förhoppningar om självständighet som har svept över området i samband med president Suhartos fall och Östtimors frigörelse.

Under 2001 trädde en ny lag om regionalt självstyre i hela Indonesien i kraft. Bara några månader senare klubbad lagen om speciellt självstyre i Västpapua igenom, men beslutet togs inte utan invändningar från det papuanska folket.

Förslaget förkastat

Två dagar före beslutet togs i det indonesiska parlamentet förkastade den nationella papuanska rådgivande församlingen PDP (vars ordförande Theys Eluay mördades tre veckor senare, se annan artikel i detta nummer av Merdeka/Östtimorinformation) lagförslaget, och upprepade istället sitt krav om en genuin dialog mellan det papuanska folket och den indonesiska centralmakten om den politiska framtiden.

Papua officiellt namn

Kravet vann dock inget gehör och lagförslaget klubbad igenom. Den nya lagen innebär bland annat följande för Västpapua:

- Namnet på provinsen ändras från Irian Jaya till Papua.
- Den västpapuanska flaggan Morgonstjärnan tillåts som en kulturell symbol.
- Åttio procent av inkomsterna från skogsavverkning, fiske och gruvarbete, och sjuttio procent av inkomsterna från olja och gasutvinning ska tillfalla befolkningen i Västpapua.

Morgonstjärnan en symbol

Frågan är om detta är tillräckligt för att dämpa de nationella känslor som växt sig allt starkare i Västpapua sedan Suhartos fall 1998. Motståndare till den nya lagen finns på flera håll. Den indonesiska militären anser att lagen går för långt medan en papuansk kommission anser

att lagen är alldeles för slätstruken. Den indonesiska militären anser bland annat att det är fel att tillåta den västpapuanska flaggan Morgonstjärnan och är i princip motståndare till

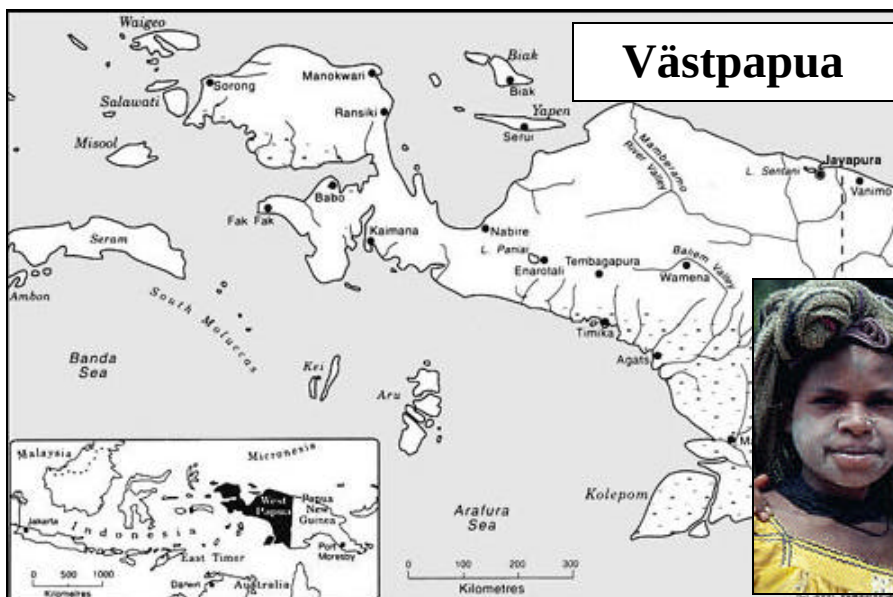
att mer makt överhuvudtaget överförs till papuanerna, medan den papuanska kommissionen på en rad punkter kritiserar lagen. Bland annat ville kommissionen se över den politiska process som gjorde att Västpapua integrerades med Indonesien.

Inställt besök

Meningen var att president Megawati Sukarnoputri skulle ha besökt Västpapua i december 2001 i samband

med att lagen skulle börja träda i kraft. Besöket ställdes dock av okänd anledning in i sista stund. Oroligheterna i samband med mordet på Theys Eluay kan vara en orsak.

Thomas Petersson

Västpapua

Internationell kampanj för Västpapua

En internationell kampanj för Västpapua inleddes runt om i världen den 26 mars. Huvudsyftet med kampanjen är att FN ska se över sin roll vid 1969 års folkomröstning i Västpapua.

Folkomröstningen i Västpapua övervakades av FN och innebar att området officiellt blev en provins inom Indonesien. Vid omröstningen tilläts dock endast 1025 utvalda papuaner att delta. Under hot och mutor röstade samtliga valdeltagare för att Västpapua skulle bli en del av Indonesien. I folkmun i Västpapua har omröstningen kommit att kallas "valet utan val". Trots att folkomröstningen hade mycket i övrigt att önska ur ett demokratiskt perspektiv, så godtog FN:s generalförsamling resultatet av valet.

Krav på handling

En rad ideella organisationer från tioalet länder kräver

nu att FN:s generalsekreterare Kofi Annan tar initiativ till en översyn av förhållandena i samband med valet.

Stort svek

Carmel Budiardjo, grundare av den Londonbaserade människorättsorganisationen Tapol, var i New York den 26 mars för att överlämna begäran om en översyn till FN. Hon säger: "FN är skyldiga till ett stort svek när det gäller den västpapuanska befolkningens rätt till självbestämmande." FN:s misslyckande att se till det blev ett värdigt val har resulterat i decennier av lidande. FN borde åter ta upp frågan, och rätta till en av de värsta överträdelserna mot människors rätt att styra sin egen framtid.

Föreningen ett Fritt Papua är en av de organisationer som stödjer kampanjen.

Thomas Petersson

MERDEKA - Västpapua

Kontras kontor vandaliserat

Den 13 mars vid ettiden på eftermiddagen attackerade och vandaliserade ett gäng människor Kontras kontor i Jakarta, Indonesien. Några hundratal människor deltog i vandaliseringen.

Två Kontrasaktivister som befann sig på kontoret blev nedslagna. Kontorets utrustning såsom datorer förstördes, fönster krossades. Möbler slängdes ut från kontoret och låg sönderslagna på gården. Affischer på offer av människorättskränkningar samt affischer på försvunna människor förstördes. Flera dokument, bland annat angående konflikten i Aceh, Västpapua och Poso försvann.

Samband med massaker ?

Det sägas att attacken på Kontras kontor har samband med deras arbete att få fram sanningen om massakern på studenter vid Trisaktiuniversitet och andra, liknande övergrepp mot studentdemonstrationer, och det sägas

också att den före detta befälhavaren general Wiranto är inblandad i vandaliseringen av Kontras kontor. Wiranto, från sin sida, dementera sådana påståenden och tillägger att han har inget att göra med vad som hänt.

Sju arresterade

Sju av de som attackerade och vandaliserade kontoret blev arresterade av polisen. Trots detta anklagade Kontrasaktivister polisen för passivitet.

Kontras är en av många organisationer i Indonesien som arbetar mot statsmaktens brutalitet och att förverkliga en bättre tillämpning av mänskliga rättighetsprinciper i landets juridiska system och maskineri.

För tre år sedan fick Kontras chef, Munir "The Right Livelihood Award" (Alternativa Nobelpriset) för sitt arbete med Kontras.

Hendrik Amahorseja

Litteratur om Östtimor

Gabriel Jonsson har läst och recenserat fyra nya böcker till det här numret av Merdeka/Östtimorinformation

Sustainable Development and the Environment in East Timor

Timor Aid gav förra året ut konferensrapporten *Sustainable Development and the Environment in East Timor*. Boken innehåller de flesta av de föredrag som hölls vid konferensen "Conference on Sustainable Development in East Timor" i januari samma år i Dili.

Konferensens resultat och rekommendationer inleder rapporten. Konferensen antog den internationellt accepterade definitionen att "hållbar utveckling är en utveckling som tillgodoser aktuella behov utan att underminera framtida generationers förmåga att tillgodose sina behov." Villkor och övergripande rekommendationer för att uppnå en hållbar utveckling i Östtimor är uppräknade. Man rekommenderar att en arbetsgrupp för en hållbar utveckling bestående av både östtimoreser och utlänningar etableras.

Resultaten av de 22 arbetsgrupperna under konferensen är sammanfattade. Arbetsgrupperna identifierade först en uthållig ekonomisk utveckling, utbildning och kapacitetsuppbyggnad på alla nivåer samt en transparent och integrerad planering om fyra prioriterade områden och fastslog därefter strategier för att genomföra dessa uppgifter. Konferensen godkände arbetsgruppernas resultat.

Naturresurser

Introduktionen innehåller åtta föredrag, varav de flesta hölls av östtimoreser på höga poster såsom José Lobato från Timor Aid och dåvarande CNRT:s vice-president Mario Carrascalao. Vid sidan av välkomsttalen finner man här föredrag som diskuterar timoresernas föreställningar om kultur och miljö, arbetet East Timor Transitional Administration gör för att uppnå en hållbar utveckling, betydelsen av en sådan utveckling för välfärden och livskvaliteten i Östtimor samt behovet av planering för att möjliggöra en hållbar utveckling.

De följande fem kapitlen handlar om naturresurser,

ekonomi, teknologi, sociala frågor och institutionsuppbyggnad. Kapitlet om naturresurser innehåller tio bidrag, av vilka fem är skrivna av östtimoreser och fem av utlänningar. Det första föredraget ger geografiska data om Östtimor medan de följande handlar om bevarande av biologisk mångfald, skogsskydd samt vatten-, klimat- och miljöfrågor. Därefter presenteras de problem de fyra arbetsgrupperna för skogsfrågor, vattenresurser, hållbara utvecklingsplaner samt föroreningar och avfallshantering identifierade och de strategier man enades om för att lösa dem.

Ekonomi och teknologi

Kapitlet om ekonomi är bokens längsta med 15 föredrag, jämnt fördelade mellan östtimoreser och utlänningar. De inledande bidragen diskuterar sambandet mellan ekonomisk utveckling och miljövård respektive en hållbar utveckling. Övriga bidrag behandlar jordbruk, fiske, gruvarbete och turism. På motsvarande sätt som i föregående kapitel presenteras avslutningsvis de resultat de fem arbetsgrupperna för gruvarbete, jordbruk, fiske, industri, handel och globalisering samt turism kom fram till.

I kapitlet om teknologi finner man sju bidrag, av vilka de flesta är skrivna av utlänningar. Samspelet mellan teknologi och miljö, utbyggnad av städernas infrastruktur, bostadsbygge, energifrågor, avfallshantering och avloppsvatten diskuteras. Resultaten de tre arbetsgrupperna om bostadsbygge samt energi- och avfallsfrågor uppnådde presenteras sedan.

Sociala frågor och institutioner

I kapitlet om sociala frågor ingår tio bidrag, av vilka de flesta är skrivna av östtimoreser. Föredragen handlar om hälso-, genus- och ungdomsfrågor innan utbildningssektorn och äganderätten till jord och hav diskuteras. Allra sist finner man vad de fem arbetsgrupperna för utbildningssektorn, hälso- och genusfrågor, äganderättsfrågor samt ungdomsfrågor kom fram till.

Det avslutande kapitlet om institutionsuppbyggnad innehåller nio bidrag, varav de flesta är skrivna av utlänningar. Här diskuteras vad det politiska styret och civilsamhället betyder för en hållbar utveckling i Östtimor. I övrigt handlar föredragen om kultur och tradition, internationell och indonesisk miljölagstiftning samt planering och hantering av miljöfrågor. Slutligen finner man vad de

fem arbetsgrupperna för civilsamhället, miljölagstiftning, hantering av miljöfrågor, traditionell kultur och det politiska styret enades om.

Eftersom det bedömdes viktigt att representanter för de olika distrikten skulle delta i konferensen i Dili beskrivs efter kapitel sex "District Outreach Program." Detta omfattade möten i arbetsgrupper innan konferensen öppnades, deltagande av mer än 25 representanter från åtta distrikt i konferensen och arbetsgruppmöten efteråt. Prioriterade miljöfrågor i distrikten Maubisse, Baucau, Maliana, Aileu och Manatuto räknas sedan upp.

Med tanke på de komplexa utvecklingsfrågor Östtimor har att ta itu med är denna bok verkligen välkommen. Utmärkt är att man även finner en karta, en förteckning över organisationer som arbetar med utvecklings- och människorätsfrågor, en uppräkningslista av några publikationer om utvecklingsfrågor samt en förkortningslista i boken.

Transition to statehood *- Vägen till självständighet*

Catherine Scott från brittiska Catholic Institute of International Relations (CIIR) publicerade förra året skriften East Timor: Transition to statehood.

Skriften kan, i likhet med de två efterföljande publikationerna, lånas från Östtimorkommittén. Det första av-

snittet behandlar kort och koncist den indonesiska invasionen och ockupationen 1975-1999 med tonvikt på perioden 1989-1999. Santa Cruz-massakern 1991, Asienkrisen 1997 och Suhartos fall 1998 tas upp innan utvecklingen 1998-1999 beskrivs mera ingående. Väsentliga uppgifter om Habibies autonomiförslag för Östtimor, Australiens nya politik att stödja Östtimors självbestämmanderätt, våldsvågen den indonesiska militären iscensatte i protest mot den indonesiska regeringens nya politik, 5-majavtalet samt våldet som präglade utvecklingen inför och efter folkomröstningen är inkluderade. En redogörelse för FN-ingripandet i Östtimor i september 1999 genom INTERFET avslutar historiken.

Utmaningar

Det andra och längre avsnittet börjar med uppgiften att UNTAET:s mandat är att övervaka Östtimors övergång till självständighet under två-tre år, att säkerställa stabilitet och att etablera en övergångsregering. FN fick 1999

genom UNTAET för första gången ta hand om uppbyggnaden av en ny nation från grunden, vilket visade sig vara en mycket svår uppgift. Exempelvis uppstod spänningar mellan FN-personal och östtimoreser om ansvarsfördelningen under uppbyggnadsarbetet.

Att repatriera flyktingar från Västtimor, att bemöta hotet från pro-indonesiska milisgrupper i Västtimor samt att uppnå rättvisa och försoning räknas upp som tre utmaningar för att uppnå politisk stabilitet. Mest utrymme ägnas åt den tredje utmaningen: försoning mellan anhängare och motståndare till Östtimors självständighet anses nödvändig för att bygga upp det nya landet. Det problematiska politiska samarbetet mellan CNRT och UNTAET och omvandlingen av Falintil till East Timor Defence Force beskrivs sedan. Även uppgifter om CNRT:s framtida politiska roll och den ytterst komplicerade språkfrågan finns med.

Svår ekonomisk situation

Våldsvågen under september 1999 försämrade en redan dålig ekonomisk situation ytterligare; BNP beräknas under året ha sjunkit med hela 38%. En ekonomisk återhämtning är därför ytterst viktig. En rad ekonomiska frågor att ta itu med är uppräknade. Världsbankens och Asiatiska utvecklingsbankens roll för uppbyggnadsarbetet diskuteras, liksom de inhemska enskilda organisationernas arbete. Oljans, naturgasens och jordbrukets betydelse för den ekonomiska utvecklingen samt den svåra jordägarfrågan är också berörda.

Som en liten nation kommer Östtimor att behöva utveckla goda relationer med sina grannar. Xanana Gusmao har alltsedan september 1999 prioriterat upprättandet av goda relationer med Indonesien. Man finner sedan uppgifter om det dåliga hälsoläget i Östtimor samt om kvinnornas och den inflytelserika katolska kyrkans roll i uppbyggnadsarbetet.

Denna läsvärda skrift avslutas med slutsatser och rekommendationer. Det understryks bl.a. hur viktigt det är att Östtimor får ekonomiskt bistånd kontinuerligt. CIIR:s rekommenderade aktioner för att stödja ett ekonomiskt hållbart och demokratiskt Östtimor till UNTAET och FN-organen, världssamfundet, CNRT och Östtimors politiska partier samt Indonesiens regering följer allra sist. Det är förträffligt att skriften även innehåller en förkortningslista, en karta och en bibliografi.

Out of the Ashes - Destruction and Reconstruction of East Timor

Boken är redigerad av James J. Fox, som är professor i antropologi vid Australian National University (ANU), och doktoranden i antropologi Dionisio Babo Soares vid ANU, och kom ut år 2000.

Bred bakgrundsteckning

I bakgrundsavsnittet ingår sju kapitel, varav de flesta är skrivna av akademiker. Fox inledningskapitel innehåller geografiska, demografiska och lingvistiska uppgifter om Timor. Mer utrymme ägnas dock åt öns historia fram till början av 1900-talet, inte minst hur ön delades mellan Portugal och Nederländerna. De följande två kapitlen handlar om befolknings- och utbildningsfrågor. Många uppgifter om Östtimors befolkning meddelas, bl.a. i en tabell med befolkningsutvecklingen 1920-2000.

Folkomröstningen

Soares bidrag handlar om det politiska spelet som ledde fram till folkomröstningen den 30 augusti år 1999. Redogörelsen ger en utmärkt bild av läget inför folkomröstningen. Man finner t.ex. en uppräkningslista av de 14 pro-indonesiska milisgrupperna. Följande kapitel behandlar den internationella diplomatin i Östtimorfrågan. Tonvikten läggs vid hur Indonesien och Australien agerade under åren 1998-1999, men även FN:s roll tas upp.

Kapitlet om CNRT:s självständighetskampanj är skrivet av studentrörelsen RENETIL:s grundare Fernando de Araujo, som i november 1991 dömdes till fängelse för "omstörtningssyftighet mot staten". Fernando var själv aktiv i CNRT-kampanjen för ett ja till självständighet vid folkomröstningen 1999, och skildrar levande hur den drevs. Särskilt påfallande är hur CNRT drev sin kampanj på ojämlika villkor jämfört med prointegrationsisterna.

Bedömningar av folkomröstningen

I avsnittet med bedömningar av 1999 års folkomröstning finner man fem bidrag. UNAMET-chefen Ian Martin om folkomröstningen och FN-missionen inleder. Enligt honom skulle 5-maj-avtalet mellan Indonesien och Portugal om en folkomröstning ej ha kunnat underteck-

nas om det hade insisterats på att beväpnade utländska trupper skulle finnas på plats. Men om det hade funnits trupper, skulle våldsvågen efter folkomröstningen inte ha ägt rum.

Östtimorfrågan

De följande två kapitlen handlar om den indonesiska militären och Östtimorfrågan. Efter Santa Cruz-massakern år 1991 kom uppfattningen att "Östtimor kostar mer än det smakar" att sprida sig i Indonesien, men regeringspolitiken började förändras först efter Suhartos fall i maj 1998. Militären, som till följd av ockupationen hade en särskild relation till Östtimor, iscensatte en systematisk våldsvåg för att sabotera den nya politiken. Men våldsvågen medförde att Indonesiens regering misskrediterades och att den indonesiska militären vanhedrades.

De strategiska implikationerna av ett självständigt Östtimor är nästa tema. Våldsvågen under 1999 var ett bakslag för Australiens relationer med Indonesien. Självständigheten väntas inte leda till en uppsplittring av Indonesien, men ett svagt Östtimor kan skapa friktioner i ländernas relationer. Intervjuerna med flyktingar i Västtimor i avsnittet efter får en verkligen att förstå hur tvångsflyttningarna gick till i september 1999.

Östtimors återuppbyggnad

Det avslutande avsnittet om Östtimors återuppbyggnad består av sex kapitel, vilka är skrivna av akademiker och ekonomer. Att leva i exil har skapat identitetsproblem som inte är lätta att komma över. I kapitlet om en internationell strategi för det nya Östtimor menar författaren att den kanske allra viktigaste uppgiften blir att etablera fungerande relationer med Indonesien. De många uppgifter UNTAET-styret har att ta itu med, såsom den ekonomiska utvecklingen och uppbyggnaden av ett nytt politiskt styre, diskuteras därefter.

Enorm förödelse

Världsbanken sände i oktober 1999 en bedömningsmission bestående av både internationella experter och östtimoreser till Östtimor för att undersöka återuppbyggnadsbehovet. Flera samhällssektorer granskades. Missionen fastslog att förödelsen var enorm och att statsapparaten hade kollapsat. Världsbanken höll ett första givarmöte för Östtimor i Tokyo i december 1999. Utfästelser om bistånd för 522 miljoner USA-dollar gjordes.

Östtimors ekonomi

Östtimors framtida finanser diskuteras sedan. Enligt författaren måste Östtimor med hjälp av finanspolitik befrämja en uthållig ekonomisk utveckling. På sikt måste landet, inte minst med hjälp av olje- och gasinkomsterna,

reducera beroendet av utländskt bistånd. Soares andra bidrag om utmaningarna inför framtiden avslutar däreför boken. Här finner man CNRT:s dokument från 25 augusti 1999 med 15 punkter för landets utveckling samt en uppräkningslista av utmaningar och potentiella konflikter. Sammanfattningsvis ger denna bok en god och mångsidig bild av Östtimorfrågan. Bra är att den även innehåller en förkortningslista samt kartor och foton, varav de allra flesta är tagna i samband med folkomröstningen år 1999. Boken kan lånas på Stockholms Universitetsbibliotek.

INTERFET - International Force for East Timor - Tillfällig framgång eller framtida modell för humanitära militära interventioner?

Rapporten INTERFET - International Force for East Timor - Tillfällig framgång eller framtida modell för humanitära militära interventioner? av Mike Winnerstig gavs ut i februari. Den är skriven för Försvarsdepartementets räkning vid Institutionen för Säkerhetspolitik och Strategi vid Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI) och är refererad i DN-artikeln "Vardagen väntar i Östtimor" den 21 mars.

Studiens centrala fråga är om det går att dra några generella slutsatser inför kommande liknande interventioner eller om INTERFET:s framgång var ett undantag som förklaras av operationens speciella förutsättningar. Utgångspunkten är att INTERFET-operationen brukar betraktas som en framgångsrik militär humanitär intervention.

Den historiska bakgrunden

Studien, som förutom på välkända böcker är baserad på tal, uttalanden, aktuella rapporter, regeringsdokument och intervjuer, inleds med en översikt över Östtimorkonfliktens utveckling och hur Australien, USA, EU-länderna, Kina och FN agerat i den. De viktigaste uppgifterna fram till att INTERFET upprättades i september 1999 finns med. Mer

utrymme ägnas åt aktörerna med tonvikt på Australien, men man får en helhetsbild av allas politik i Östtimorfrågan. Intressant är den föga kända uppgiften att australiska specialförband rekognoscerade läget på ön några månader innan Australien ingrep för att stoppa våldet efter att Indonesien hade godkänt att utländska trupper skulle skickas.

Utan godkännandet och det efterföljande beslutet i FN:s säkerhetsråd den 15 september om att sända en internationell fredsfrämjande styrka till Östtimor hade inga trupper sänts, eftersom Australien inte ville riskera de goda relationerna med Indonesien. Att USA och EU införde vapenembargon mot Indonesien i september 1999 bidrog till att möjliggöra INTERFET-operationen, men själva bidrog de till den bara i liten skala. Sverige deltog med två officerare, ett tiotal civilpolis och personal från Räddningsverket.

INTERFET-operationen 1999

Våldsvågen efter folkomröstningen den 30 augusti 1999, Australiens omsvängning i Östtimorfrågan 1998-1999, Indonesiens drastiska försvagning till följd av Asienkrisen, som bröt ut 1997, samt Kinas och Rysslands godkännande av den australienledda fredsfrämjande styrkans

insättande i Östtimor möjliggjorde INTERFET-insatsen. INTERFET började anlända mindre än en vecka efter säkerhetsrådets beslut (och ersattes i februari 2000 av UNTAET, varvid många soldater ur INTERFET gick över dit). Uppgifterna för INTERFET var enligt FN-beslutet att återställa ordning och säkerhet i Östtimor, att skydda FN-missionen och dess utförande av sina uppgifter samt att underlätta humanitära operationer. I beslutet hänvisades till FN-stadgans kapitel VII, som auktoriserar fredsframtvingande aktioner. Styrkan uppgick som mest till 12.600 man.

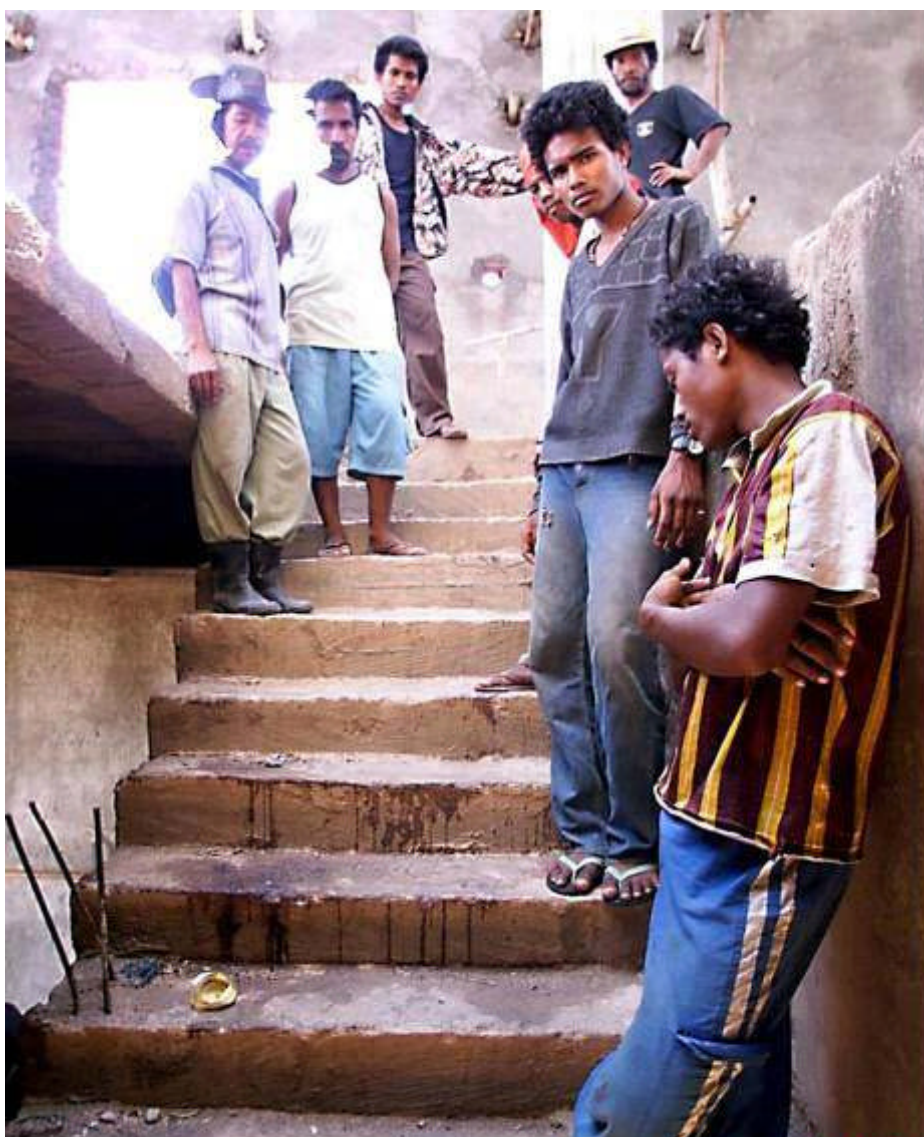

Få sårade hos INTERFET

Två månader efter landstigningen hade INTERFET, som leddes av generalmajor Peter Cosgrove, tagit kontroll över hela Östtimor, inklusive enklaven Oecussi i Västtimor och ön Atauro utanför Dili som togs sist. Samarbetet med de indonesiska styrkorna förflöt väl. Den 31 oktober var dessa helt borta. Men under den första månaden ägde flera väpnade incidenter rum, i vilka sex pro-indonesiska milismän och en indonesisk polisofficer dödades. INTERFET hade däremot knappast ens några sårade. Framgångarna förklaras av det mycket svaga motståndet från milisen och INTERFET-styrkans totala överlägsenhet.

Slutsatser

Studien fastslår att INTERFET:s framgångar var möjliga till följd av särskilda omständigheter så som avsaknaden av stormaktskonflikter i området och om Östtimor. Dessutom gav FN:s säkerhetsråd INTERFET ett klart mandat enligt kapitel VII i FN-stadgan, och Australien fick operativt ansvar för insatsen. Betydelsefullt är att fredsfrämjande uppgifter och vanlig markstrid kan hanteras samt att goda underrättelsedata finns som beslutsunderlag. I viss grad kan operationen fungera som modell för liknande insatser framöver. Som enda skrift jag känner till om INTERFET-operationen ger den en god bild av insatsen.

20 maj 2002

Östtimors självständighetsdag

Östtimorkommittén bjuder in till FEST

Tid: 20 maj 2002 från kl. 18.00

Plats: "Lottas Café" på Parmmätargatan 7, Kungsholmen

Kommunalt: buss 3 och 62 (hållplats: Kungsholms Kyrka) eller T-bana: Rådhuset

*Vi bjuder in gamla och nya vänner till en hejdundrande fest
där vi firar den efterlängtrade självständigheten.*

*Inga föredrag, inga diabilder, ingen filmvisning, men god mat
och vin och schysst musik utlovas!*

VÄLKOMMEN!

*Tack till Kristna Fredsrörelsen för
ekonomiskt bidrag till festen*

Anmäl dig gärna, det underlättar för oss:
ann_larsson74@hotmail.com
08-653 06 65

Inbjudan till akademiskt Östtimorseminarium

Östtimor blir den 20 maj 2000-talets första nya självständiga land. För att belysa denna historiska händelse kommer Östtimorkommittén i samarbete med Centrum för Stillahavsasienstudier vid Stockholms universitet och Utrikespolitiska Institutet att ordna seminariet "East Timor – nation-building in the 21st century".

Datum: tisdagen den 21 maj.

Plats: Utrikespolitiska Institutet, Lilla Nygatan 23, Stockholm

I seminariet deltar:

Ishtiaq Ahmed docent i statsvetenskap, Stockholms universitet
Gudmund Jannisa filosofie doktor, Högskolan i Kristianstad
Torben Retbøll lektor i historia och latin, Aarhus katedralskole
Anders Uhlin docent i statsvetenskap, Södertörns högskola
Lars Vikør professor i nordisk språkvetenskap, Oslos universitet

Programmet är:

09.00-09.30 Samling & kaffe

09.30-09.40 Välkomst- och öppningsord

09.40-11.10 Föredrag och diskussion:
Lars Vikør, "How will the country be ruled?"
Torben Retbøll, "The Women of East Timor"
Respondent: Ishtiaq Ahmed

11.10-11.40 Diskussion och frågor från publiken

11.40-13.00 Lunch

13.00-14.00 Föredrag och diskussion:
Gudmund Jannisa, "Towards a Civil Society - the long and arduous struggle of East Timor"
Respondent: Anders Uhlin

14.00-15.00 Diskussion och frågor från publiken

15.00 Avslutning

Anmäl deltagande till Gabriel Jonsson på tel. nr. 08 –16 25 10 eller e-post gabriel.jonsson@orient.su.se senast torsdagen 16 maj. En konferensrapport kommer att tryckas i efterhand.

Varmt välkommen!